

12 in 40

De Tweede Wereldoorlog
door tienerogen

INHOUD

12 in 40 : De Tweede Wereldoorlog door tienerogen	3
Aflevering 1: Hier wohnen brave Leute	6
Aflevering 2: Duitsers op de speelplaats	7
Aflevering 3: Mia, ich liebe dich	8
Aflevering 4: Kou is erger dan honger	9
Aflevering 5: Ge moest toch iets doen in de oorlog?	10
Aflevering 6: Een engel of een duivel op je schouder	11
Aflevering 7: You sweetheart!	12
Aflevering 8: Vrijheid is fantastisch	13
De getuigen	
Paul Baeten	14
Gilbert Beurms	15
Fee Bloch	16
Jozef Craeninckx	17
Lydia Deveen – De Pauw	18
Albrecht De Schrijver	19
André Laporte	20
Roger Moens	21
Bertha Reymen	22
Jozef Vandendriessche	23
Louis Van Nylen	24
Leona Vindevogel	25
Het boek	26
Perscontact	27

12 IN 40

De Tweede Wereldoorlog door tienerogen

Een achtdelige documentaire reeks - Vanaf woensdag 25 februari

In 2014 herdachten we het begin van de Eerste Wereldoorlog, maar ook 2015 is een herdenkingsjaar: 75 jaar geleden begon de Tweede Wereldoorlog en 70 jaar geleden kwam hij ten einde. De generatie die WO II bewust heeft meegemaakt, is aan het verdwijnen en daarom werd het hoog tijd om ook die 'laatste getuigen' nog eens aan het woord te laten. Voor *12 in 40* zocht Canvas 12 mensen op die de Tweede Wereldoorlog als tiener hebben beleefd. In acht thematische afleveringen vertellen de 12 hoe zij die periode in hun leven hebben ervaren tegen de achtergrond van de turbulente oorlogstijd. Vanaf woensdag 25 februari om 21.05 u.

De mooiste jaren van je leven zijn je tienerjaren: onbezonnen en met volle teugen genieten van het leven. Maar wat als de Tweede Wereldoorlog die zorgeloze jaren doorkruist? Wat is de impact daarvan op je jonge leven, op je dagelijkse bezigheden, de relatie met je familie, vrienden en burens, de school, ontspanning, enzovoort. Wat voor de ene spannende avonturen waren in de tweede wereldoorlog, zijn vaak trauma's voor de andere. De ene schudt de anekdotes moeiteloos uit zijn mouw, de andere kan nauwelijks over deze ingrijpende periode praten.

Het is in elk geval een tijd die de twaalf getuigen van de reeks *12 in 40* - allemaal kranige 85-ers - nooit meer zullen vergeten: vijf oorlogsjaren die ze bewust meegemaakt hebben tussen 1940 en 1945. Zeventig jaar later zijn wij getuige van die wereldoorlog, gezien door hun ogen. De ogen van tieners.

Hun verhaal wordt geïllustreerd met fascinerende archiefbeelden. En met de commentaarstem van Xavier Taveirne (Radio 1, De Ochtend), die geregeld de 'grotere' geschiedenismomenten duidt. Op een toegankelijke manier, zonder belerend of schools te zijn.

De getuigen

De 12 getuigen komen terug in de verschillende afleveringen, de ene al wat vaker dan de andere, naargelang hun verhalen. Het is een gevarieerd gezelschap van mannen en vrouwen met verschillende karakters, verschillende achtergronden én verschillende verhalen. Mensen uit alle lagen van de bevolking en uit alle provinciehoeken :

- **Paul Baeten:** uit Lier, overleefde twee werk- en drie concentratiekampen.
- **Gilbert Beurms:** zoon van meubelhandelaars uit De Panne, vertelt hoe de oorlog aan de kust werd beleefd.
- **Fee Bloch:** dochter van een Joodse diamantbewerker uit Antwerpen.
- **Jozef Craeninckx:** deel van een tweeling en een gezonde boerenbuitenjongen uit het zwaar getroffen dorp Meensel-Kiezegem.
- **Lydia Deveen - De Pauw:** Brussels stadsmeisje dat honger heeft geleden, ondanks het feit dat haar ouders les bleven geven in de oorlog. Werd later hoogleraar en politica.
- **Albrecht De Schrijver:** zoon van een oorlogsburgemeester in Hekelgem.
- **André Laporte:** zijn leven stond voor, tijdens en na de oorlog in het teken van muziek, als componist en later ook bij de BRT. Maar wat wil je met een vader die koster-organist was in Oplinter?
- **Roger Moens:** uit Erembodegem, dé Roger Moens, wiens atletiecarrière begonnen is in de hopvelden van zijn grootouders en die later sportjournalist werd én carrière maakte bij de gerechtelijke politie.
- **Bertha Reymen:** dochter van een alleenstaande mama met zes kinderen die een café uitbaatte in Overpelt.
- **Jozef Vandendriessche:** uit Roeselare. Voor hem waren honger en koude schering en inslag. Zijn vader was immers werkloos en moest noodgedwongen voor 'den Duits' gaan werken.
- **Louis Van Nysten:** haalde als enige zoon van een kleermaker kattenkwaad uit in Duffel.
- **Leona Vindevogel:** dochter van de oorlogsburgemeester in Ronse.

Al die kranige tachtigers zijn geboren tussen 1926 en 1931. Zij vertellen in hun natuurlijke omgeving hoe zij als kind/tiener de Tweede Wereldoorlog hebben beleefd. Kleine en grote verhalen, gewone dingen in een buitengewone tijd, maar ook tragische en pijnlijke gebeurtenissen. Nu eens verrassend dan weer herkenbaar. Ontroerend, breekbaar. Soms gruwelijk maar soms ook met een vleugje humor. Zonder toeters of bellen, maar op een authentieke manier, met pure emoties.

Zo brengen ze de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog weer tot leven en tonen ze hoe die oorlog in hun tienerjaren hun hele verdere leven getekend heeft. Ook ruim 70 jaar later nog.

De afleveringen

Aflevering 1: Hier wohnen brave Leute

Het begin van de oorlog

Aflevering 2: Duitsers op de speelplaats

Werk en school

Aflevering 3: Mia, ich liebe dich

Relaties met de Duitsers

Aflevering 4: Kou is erger dan honger

Honger en kou

Aflevering 5: Ge moest toch iets doen in de oorlog?

Vrije tijd

Aflevering 6: Een engel of een duivel op je schouder

Verzet en collaboratie

Aflevering 7: You sweetheart!

De bevrijding

Aflevering 8: Vrijheid is fantastisch

Repressie en naweeën van de oorlog

Een productie van VRT Televisie voor Canvas.

 12 in 40: vanaf woensdag 25 februari om 21.05 u.

 www.canvas.be

Aflevering 1: Hier wohnen brave Leute

Het begin van de oorlog

Woensdag 25 januari

De Duitse troepen vielen ons land binnen op 10 mei 1940. Het was een prachtige, bijna zomerse dag, herinnert Lydia Deveen – De Pauw zich. Een dag die niemand die hem meemaakte, ooit zal vergeten. Maar die inval zette het dagelijkse leven van de Belgische gezinnen op z'n kop: vaders en zonen werden verplicht om hun familie achter te laten, zoals bij de families De Schrijver en Moens. Moeders begonnen voedsel te hamsteren. Kinderen moesten plots een paar dagen niet meer naar school, zegt Paul Baeten met een glimlach.

Tegelijkertijd waren er bombardementen, gevechten en chaos. Meer dan anderhalf miljoen mensen, volwassenen maar ook veel kinderen, vluchtten naar het westen. Al keerden sommigen na één of meerdere dagen al terug: de Duitse troepen hadden hen ingehaald. Fee Bloch en Louis Van Nylen vertellen erover alsof het gisteren was.

Uiteindelijk capituleerde België al na 18 dagen. Maar hernam het leven dan weer z'n gewone gangetje voor de twaalf getuigen die toen tiener waren?

👁 12 in 40 – Aflevering 1 : woensdag 25 februari om 21.05 u.

Aflevering 2: Duitsers op de speelplaats

Werk en school

Woensdag 4 maart

De oorlog bracht chaos met zich mee. Fabrieken sloten, bedrijven lagen in puin, bruggen waren beschadigd en spoorwegen vernield. Mensen konden niet meer gaan werken en in de zomer van 1940 was meer dan een kwart van de beroepsbevolking werkloos.

Voor veel tieners betekende dat bittere armoede thuis. Vaders gingen, al dan niet vrijwillig, werken voor de Duitsers, zoals de vader van Jozef Vandendriessche. Niet alleen op straat, ook op school kwamen kinderen in contact met de Duitse bezetter. Schoolgebouwen werden vaak opgeëist door de Duitsers. Zo zagen Paul Baeten en Bertha Reymen dagelijks Duitsers op de speelplaats. 'Zwarte' leraars hadden dan weer vrij spel in het verkondigen van hun mening.

Tijdens de bezetting was er ook niet langer een burgemeester in elke gemeente. Hier en daar waren er dus Belgische vaders die de taak van 'oorlogsburgemeester' op zich namen, zoals de papa's van Leona Vindevogel en Albrecht De Schrijver. Welke invloed had dat op de tieners van toen?

👁 12 in 40 - Aflevering 2 : woensdag 4 maart om 21.05 u.

Aflevering 3: Mia, ich liebe dich

Relaties met de Duitsers

Woensdag 11 maart

Tijdens de oorlog maakten Duitse soldaten deel uit van het dagelijkse leven in Vlaanderen, vooral in de grotere steden. Het Duitse leger eiste gebouwen en huizen op voor zijn troepen. Tijdelijk of permanent. De getuigen zagen Duitsers op café, waar ze altijd heel netjes hun pintje betaalden, en bewonderden hen om hun discipline.

De Duitse militairen waren in de ogen van de jonge Bertha Reymen *'groot, blond en knap en ze konden geweldig goed zingen!'* Louis Van Nylen en Albrecht De Schrijver gingen na een tijdje gemoedelijker om met de Duitse militairen die bij hen thuis waren ingekwartierd.

Maar na de zware Duitse nederlaag in Stalingrad werd de sfeer grimmiger. De bezetter vaardigde steeds meer reglementen uit en trad harder op. Ook tegen de Joden. Zij doken massaal onder na de eerste razzia's. Zo ook getuige Fee Bloch, die van de ene schuilplaats naar de andere trok. In de hoop te overleven.

👁 12 in 40 - Aflevering 3 : woensdag 11 maart om 21.05 u.

Aflevering 4: Kou is erger dan honger

Honger en kou

Woensdag 18 maart

De meeste mensen – ook het gezin van Jozef Vandendriessche – leden honger in de oorlog, veel honger. En de gevolgen van die voedselschaarste waren nefast: volwassenen vermagerden zienderogen, kinderen groeiden weinig of niet, zieken genazen amper.

Iedereen deed er dan ook alles aan om z'n gezin te kunnen voeden: de broer van Bertha Reymen smokkelde aan de Belgisch-Nederlandse grens; de ouders van Lydia Deveen – De Pauw kopen tegen wil en dank op de zwarte markt; anderen zochten soelaas op de velden van de boeren, zoals die van de familie Craeninckx. Zo ontstond ook de 'boerenhulp': landbouwers met een goed hart namen een tijdje ondervoede kinderen op in huis. Tot ze weer aangesterkt waren.

Zo kan Jozef Vandendriessche perfect omschrijven hoe het voelde om eindelijk nog eens een bord vol lekkere dingen op te kunnen smikkelen.

Maar bijna even schrijnend als de voedselschaarste, was het tekort aan brandstof. Alles was gerantsoeneerd, ook kolen en mazout. Er waren alleen minderwaardige kolenproducten te krijgen, zoals Schlamm en steenkoolgruis.

Intussen probeerde iedereen het dus op z'n eigen manier warm te krijgen, ook de ouders van Jozef Vandendriessche en Louis Van Nylen.

👁 12 in 40 – Aflevering 4 : woensdag 18 maart om 21.05 u.

Aflevering 5: Ge moest toch iets doen in de oorlog?

Vrije tijd

woensdag 25 maart

Hoe kon je de dagelijkse miserie van de oorlog vergeten? Door sport, cultuur en amusement. De mensen moesten zich kunnen ontspannen, ook de tieners.

André Laporte herinnert zich de strenge oorlogswinters toen ze gingen schaatsen en 'ijsstoel rijden'. En Roger Moens ging naar wielervedstrijden en naar het voetbal kijken. Want na een tijdje gingen die gewoon door tijdens de oorlog.

Ook de bioscoop zat bomvol, zegt Louis Van Nylen. Het was er vaak warmer dan thuis en mensen konden er even wegdromen. Er werden vooral Duitse films getoond met een hoog propaganda- maar ook showbizzgehalte.

De Belgische jazz werd bijzonder populair tijdens de oorlogsjaren, vooral bij de jongeren. De 'swing-orkesten' van Stan Brenders en Fud Candrix oogstten massaal veel succes.

Getuige Paul Baeten huurde in 1943 zelfs een volledige box af tijdens een jazz-optreden om indruk te maken op een meisje. Met succes blijkbaar, want toen hij meer dood dan levend terugkwam uit de concentratiekampen, stond ze hem op te wachten. En later werd ze zijn vrouw.

👁 12 in 40 - Aflevering 5 : woensdag 25 maart om 21.05 u.

Aflevering 6: Een engel of een duivel op je schouder

Verzet en collaboratie

Woensdag 1 april

Hoe hard de meeste mensen Hitler ook haatten, een kleine groep had tijdens de oorlog wél bewondering voor 'de Führer'. En ze lieten zich enthousiast meeslepen. Maar dat dit niet evident was voor de tieners van toen, blijkt uit de emotionele getuigenissen van de kinderen van twee oorlogsburgemeesters, Leona Vindevogel en Albrecht De Schrijver.

Er waren ook duizenden Vlaamse jongeren die zich vrijwillig meldden om naar het Oostfront te trekken, zoals de broer van diezelfde Albrecht De Schrijver. Om te gaan vechten tegen het 'goddeloze Bolsjewisme'. Het werd hen niet in dank afgenomen.

Maar ook in het kamp van de weerstand lieten jongeren zich niet onbetuigd. Zij werden soms op jonge leeftijd al betrokken bij het verzet. En niet zonder risico: Paul Baeten werd verraden en Jozef Craeninckx werd opgepakt tijdens de razzia van Meenzel-Kiezegem. En zijn vader, maar ook de Joodse ouders van Fee Bloch werden afgevoerd naar de kampen.

Die politieke en Joodse gevangenen ondergingen vaak hetzelfde lot: soms werden ze hier terechtgesteld, maar meestal gingen ze op transport richting Duitsland. Waar ze de gruwel van de kampen aan den lijve ondervonden. En dat laat ook 70 jaar later nog diepe sporen na.

👁️ **12 in 40 - Aflevering 6 : woensdag 1 april om 21.05 u.**

Aflevering 7: You sweetheart!

De bevrijding

Woensdag 8 april

Na jaren van Duitse overwinningen en successen, begonnen de kansen te keren. Vanaf het voorjaar van '44 voelde iedereen dat de bevrijding in de lucht hing.

Maar de Duitse troepen gaven zich niet zo maar gewonnen: op veel plaatsen leverden ze nog verbeterde strijd voor ze uiteindelijk toch massaal op de vlucht sloegen. De geallieerden werden daarna als helden onthaald.

Voor Bertha Reymen waren de zwarte Amerikanen een bezienswaardigheid; en zij wou met haar vriendinnen maar al te graag met een stoere soldaat naar het bal, ook al leidde dat tot Babylonische én hilarische spraakverwarringen. Op veel plaatsen barstten spontaan volksfeesten uit.

Maar wie dacht dat met de bevrijding de oorlog voorbij was, had het fout. De V-bommen zaaiden dood en verderf. De gezinnen van Jozef Vandendriessche en Fee Bloch moesten dagenlang in kelders schuilen en bidden dat ze de bommenregen zouden overleven.

In 1945 werden ook de kampen bevrijd. De bevrijders troffen er mensonterende taferelen aan: de gevangenen waren lichamelijk compleet verzwakt én enorm getraumatiseerd. Ze wilden maar één ding: zo snel mogelijk naar huis. Ook de 19-jarige Paul Baeten, die dan nog maar 35 kg weegt.

👁 12 in 40 - Aflevering 7 : woensdag 8 april om 21.05 u.

Aflevering 8: Vrijheid is fantastisch

Repressie en naweeën van de oorlog

Woensdag 15 april

In februari 1945 waren de allerlaatste Duitse troepen dan wel verdwenen, het normale economische leven kwam maar traag op gang. Er was nog altijd een tekort aan alles, zeggen Roger Moens en Fee Bloch.

Meteen na de bevrijding begon ook de jacht op de 'zwarten'. Zeker 70.000 echte en vermeende collaborateurs werden opgepakt en vaak mishandeld. Er vielen tientallen doden: ze werden gelyncht, gemarteld of geëxecuteerd. Zoals de vader van Leona Vindevogel. En de massa reageerde zich ook af op hun woningen en huisraad. Taferelen die Louis Van Nylen, Albrecht De Schrijver en André Laporte blijven achtervolgen, zelfs tot de dag van vandaag.

Intussen wachtten vele anderen wanhopig op nieuws van hun familieleden, zoals Jozef Craeninckx en Fee Bloch. Soms tevergeefs, want van de 25.000 gedeporteerde Joden overleefde slechts 1 op 20.

En dan begon voor iedereen de verwerking van de ingrijpende oorlogsgebeurtenissen, zeker ook voor de tieners van toen. Sommigen droegen nog lange tijd littekens van deze periode. Anderen zijn er sterker uitgekomen. Maar elk van de 12 getuigen koestert sinds de oorlog het vrijheidsgevoel. Dat neemt niemand hen meer af.

👁 12 in 40 - Aflevering 8 : woensdag 15 april om 21.05 u.

DE GETUIGEN

In **12 in 40** komen 12 getuigen aan het woord. Ze doen elk in meerdere afleveringen hun verhaal. De getuigen kunnen voor een interview gecontacteerd worden via VRT Communicatie.

Paul Baeten

“Overleven in concentratiekampen was 90% geluk, 5% omdat ik jong was en 5 % levenskracht en de wil om te overleven”.

Paul Baeten (°1926), een bakkerszoon uit Lier, was veertien jaar toen de oorlog begon. Hij zat in het middelbaar Grieks-Latijn op het atheneum in Berchem toen de leraar Frans zei: *“Ga maar naar huis, het is oorlog”.*

Het is de leraar Latijn die hem in het verzet gedreven heeft. Die leraar was een SS-er en een fervent aanhanger van het nazisme en het Derde Rijk. Paul had een afkeer van het nazisme en kwam op zijn vijftiende bij het verzet terecht. Hij verdeelde pamfletten, werkte als koerier en hielp om ondergedoken mensen te bevoorraden. Zijn ouders wisten van niks. Op een nacht - hij was toen 17 jaar - stonden de Duitsers aan zijn bed; hij was verraden. Hij werd een 'Nacht und Nebel'-gevangene en moest verdwijnen in de nacht en de nevel. Niemand van de familieleden hoorde nog iets van de gevangenen, ze wisten niet of ze dood of levend waren.

De tol die hij betaalde voor zijn verzet was hoog; de hel van de drie werkkampen en twee concentratiekampen. Op de appèlplaats van het concentratiekamp in Gross-Rosen sprak de commandant hem toe: *“U kan hier één winter overleven maar geen twee. En u kan het kamp hier maar op één manier verlaten: via de schoorsteen.”*

Maar Paul overleefde dit kamp, en ook de vier andere, al woog hij nog maar 35 kilo toen hij meer dood dan levend terugkeerde.

Paul Baeten werd later belastingambtenaar. Pas na 25 jaar getuigde hij voor het eerst over zijn gruwelijke oorlogsperiode. En dat blijft zijn levensdoel tot vandaag.

Gilbert Beurms

"Op het strand, op de dijk en zelfs in De Panne lag het vol met Engelsen. Voor ons was dat iets nieuws, we hadden nog nooit zoveel soldaten samen gezien."

Gilbert Beurms (°1927) en zijn vrienden in De Panne waren er bij toen in mei '40 de Engelse soldaten zo snel mogelijk ingescheept moesten worden. Operatie Dynamo speelde zich af voor de ogen van de kleine jongens.

Ze mochten nemen wat ze wilden, probeerden de Engelse soldaten de kinderen duidelijk te maken. Veel Engels verstonden ze niet, maar dat hadden ze toch begrepen, dus sleurde Gilbert een paar dozen koeken uit een achtergelaten Engelse jeep naar huis. Voor de kustbewoners vormde de oorlog een serieuze beperking van hun vrijheid, zonder bewijsje mocht je niet verder dan vijf kilometer van huis.

Het strand werd volledig afgesloten met betonblokken en bunkers, het was ten strengste verboden om er nog te komen. Alleen toen na twee jaar oorlog er een overvloed was van haringen, zo veel dat ze gewoon op het strand aanspoelden, toen mochten Gilbert en zijn vader, samen met een pak andere inwoners, het strand op om de vissen te vangen. Met die buit, trokken ze per trein naar familie in Ronse om haringen te ruilen voor textiel.

Het toerisme waarmee zijn ouders geld verdienden, lag helemaal stil, maar hun appartementen werden gretig gebruikt om Duitse soldaten in onder te brengen. Toen de Duitsers vluchtten voor de aanstormende Canadezen, trok Gilbert zijn scoutsuniform aan om de bevrijding te gaan vieren, maar het werd een bevrijding in mineur.

Gilbert Beurms kwam zwaar ondervoed uit de oorlog. Hij deed pas zijn legerdienst toen hij lichamelijk aangesterkt is. En werkte daarna als vertegenwoordiger in meubels.

Fee Bloch

“Mijn vader redde mij het leven door te ontkennen dat ik zijn dochter was.”

Fee Bloch, geboren in Antwerpen in 1931, is enig kind van Joodse ouders. Haar vader was diamantbewerker. Toen de oorlog uitbrak, vluchtte de familie naar Oostende om de boot naar Engeland te nemen. Dat mislukte en ze keerden terug naar Antwerpen. De diamantsector werd leeggeroofd door de nazi's, en dus had Fee's vader geen inkomen meer.

De familie leed onder de anti-Joodse verordeningen in Antwerpen. De avondklok voor Joden werd ingesteld en Fee mocht niet meer spelen met niet-Joodse kinderen. Ze moest ook een gele ster dragen. Joden mochten niet op de tram, niet naar theater of de opera zoals Fee en haar moeder vaak deden. De directrice van de school vertelde Fee met tranen in haar ogen dat ze niet meer welkom was op school.

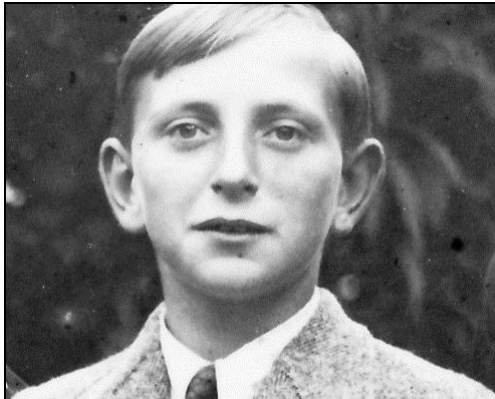
De familie dook onder en ontsnapte aan een eerste razzia door zich te verbergen op een scheerzolder in Zurenborg in Antwerpen. Daarna vluchtten ze naar Schaarbeek in Brussel. Fee's vader maakte een schuilplaats in een ingemaakte kast. Toen ze zich ook daar niet meer veilig voelden, vluchtten ze naar Petit Han in de Ardennen. De tweede razzia kwam totaal onverwacht: de ouders van Fee en nog andere familieleden werden opgepakt en gedeporteerd naar Auschwitz.

Fee's vader redde haar het leven door te ontkennen dat Fee zijn dochter was. Een bevriend buurmeisje bracht Fee onder in een klooster. Daar leidde ze maanden een clandestien bestaan. Overgebleven familieleden kwamen haar uit het klooster weg halen.

Fee keerde terug naar Antwerpen, maar overleefde amper de bombardementen met de V-bommen. Ze was 14 als de oorlog voorbij was, maar de bevrijding was voor haar geen feest. Wanhopig wachtte ze op de terugkeer van haar gedeporteerde ouders.

Fee Bloch kreeg vier kinderen, zweeg 50 jaar over haar oorlogsverleden, maar geeft sindsdien lezingen over de holocaust en ondergedoken Joodse kinderen.

Jozef Craeninckx

"De drang om naar huis te gaan, om aan ons moeder te laten zien dat we er nog waren, was enorm groot. Zo groot dat we gewoon tussen de vechtende troepen door gelopen zijn, mijn broer en ik."

Voor de oorlog uitbrak in mei '40 leefde de familie Craeninckx een rustig bestaan in het al even vredige Meensel-Kiezegem. Vader Craeninckx had een grote boerderij en was bijzonder trots op zijn twee tweelingen: twee jongens van 18 en twee van 12.

Frans en Jozef waren de jongste tweeling en volgden via de krant niet alleen de koersberichten, maar vonden ook het nieuws over de dreigende oorlog heel erg spannend. Tot dan toe was er in hun leven nog niet zoveel gebeurd, dus waren ze – stiekem – een beetje blij toen de oorlog uitbrak en de straat voor de boerderij overspoeld werd door vluchtelingen. Na de vluchtelingen kwamen de kolonnes Duitse soldaten. Die marcheerden zo mooi, en zongen en gooiden soms een stukje chocolade. De jonge Jozef en zijn broer waren danig onder de indruk.

Maar eens de soldaten voorbij getrokken waren, verviel hun leven plus minus terug in dezelfde routine als ervoor: ze liepen school en hielpen op de boerderij. Het was slechts zijdelings dat ze gevolgen van de oorlog merkten, zoals wanneer stedelingen op hun velden kwamen zoeken naar achtergelaten aardappelen na de oogst.

De tegenstellingen tussen zwart en wit in het dorp waren gekend maar werden niet uitgesproken. Tot die ene dramatische dag, kort voor het einde van de oorlog. Toen veranderde alles. Door een speling van het lot, werden Jozef en zijn broer slachtoffers van omstandigheden waar zij de hand niet in hadden. Ze werden – samen met hun vader en een hele groep andere mensen van hun dorp – opgepakt, hardhandig ondervraagd en op transport gezet. Vandaag is Jozef de laatste overlevende van de beruchte razzia's in Meensel-Kiezegem.

Jozef Craeninckx bleef heel zijn leven streven naar vrijheid. Hij is ook voorzitter van de 'Nationale Confederatie van Politieke Gevangenen'.

Lydia Deveen - De Pauw

“Wij zouden geen stuk brood hebben weggegooid tijdens de oorlog”.

Het was prachtig weer die tiende mei 1940. De 11-jarige Lydia (°1929) zag bommenwerpers in de lucht en op 300 meter van het ouderlijke huis in Schaarbeek viel een bom. Lydia wist meteen dat het oorlog was en via de radio werd meegedeeld dat de Duitsers België waren binnengevallen.

De vele vluchtelingen werden in Brusselse scholen opgevangen en als dochter van onderwijzers smeerde Lydia dagenlang boterhammen voor hen. De eerste oorlogswinter hebben ze honger gehad omdat haar ouders principieel niets op de zwarte markt wilden kopen in de beruchte Brusselse Radijnenstraat. Daar kon je vrijwel alles vinden, als je maar genoeg betaalde. Om toch genoeg eten te hebben, gingen ze regelmatig met de fiets, door weer en wind, naar het Kempische Wechelterzande om bij familie eieren en ander voedsel op te halen.

De jurken en winterjas voor Lydia maakte haar moeder van de oude kleren van haar grootmoeder. Naar school ging ze met de fiets of nam ze de overvolle tram. Lydia wist dat haar vader in het verzet zat en verantwoordelijk was voor de sluikpers in Brabant. Ze wist dus dat ze voorzichtig moest zijn maar dat belette haar niet om kranten aan een lerares te bezorgen door die te verstoppen in haar schoolschriftje.

Lydia zag ook hoe de Engelsen Brussel bevrijdden en enthousiast verwelkomd werden door de bevolking. Er werd gezongen en gedanst en iedereen was blij, het was één groot feest. Maar ze zag ook dat de koepel van het Justitiepaleis in brand stond en hoe mensen die brand probeerden te blussen door emmertjes water aan elkaar door te geven.

Lydia en haar ouders hebben de oorlog relatief goed doorstaan, maar toch is het ook voor haar een beproeving geweest. Dat voelt ze nu nog. Het raakt haar als ze mensen eten ziet weggoien, zelf kan ze dat niet.

Lydia Deveen-De Pauw is sinds de oorlog allergisch aan elke zweem van nationalisme. Ze werkte later als politica in Brussel.

Albrecht De Schrijver

"Op de dag van de bevrijding stond ons vader klaar: hij was ervan overtuigd dat hij zijn ambt moest neerleggen en hij had dus zijn beste pak aangetrokken. Denkende 'het is een formaliteit en ik kom straks naar huis'. Maar in werkelijkheid hebben ze hem wel opgesloten."

De familie De Schrijver uit Hekelgem - nu een deelgemeente van Affligem - waren bloemenkwekers. Ze hadden een paar hectaren met snijbloemen en een grote serre. Vader De Schrijver was graag gezien in de gemeente, hij was er ook politiek actief: voor de oorlog werd hij verkozen als gemeenteraadslid. Tijdens de oorlog werd hem gevraagd om burgemeester te worden, een rol die hij vol plichtsbesef op zich nam.

Voor de kleine Albrecht (°1931) veranderde de oorlog weinig: zijn oudere broers waren na een korte tijd gewoon terug thuis, een deel van het veld werd gebruikt voor het kweken van groenten en beesten, honger heeft hij nooit moeten lijden. En de Duitse soldaat die bij hen werd ingekwartierd, was al gauw een deel van de familie. Toen die naar het Oostfront werd gestuurd, ging de hele familie hem uitzwaaien.

Niks dan goede herinneringen heeft Albrecht aan de oorlogsjaren: er was meer te beleven, de lange winteravonden waren gezellig want iedereen moest binnenblijven, en dan schaarde de hele familie zich rond de kachel en werd er gezongen.

Maar alles veranderde toen de oorlog voorbij was. Nog geen paar uur nadat de Duitsers waren vertrokken, kwam het verzet vader De Schrijver halen. De familie dacht dat het over een formaliteit ging, ze konden zich niet inbeelden dat de populaire oorlogsburgemeester zou worden meegenomen, geslagen en vernederd. En tot een jarenlange gevangenisstraf zou worden veroordeeld.

Nog diezelfde dag, zag de dertienjarige Albrecht, hoe verzetsslui bij hen thuis binnenvielen en alles kort en klein begonnen te slaan, ook de serre werd in duizenden scherven geslagen. Voor Albrecht begon de oorlog op het moment dat hij voor de anderen afgelopen was.

Albrecht De Schrijver vertelt tijdens familiefeesten vaak over zijn oorlogsprikelen. Hij zet zich nog steeds in voor de Vlaamse cultuur.

André Laporte

“Ik was dol op de liedjes van Zarah Leander, Marika Rökk en ook Vera Lynn. Ik denk dat die populaire liedjes en ook de swing en het dansen veel mensen hebben geholpen om te overleven tijdens de miserabele oorlogsjaren.”

André Laporte (° 1931) groeide op in een muzikale familie. Zijn papa was koster en organist in de kerk van Oplinter. De hele familie zong, speelde piano of andere instrumenten in de fanfare. Tijdens de tweede wereldoorlog was muziek een uitlaatklep om zich te wapenen tegen honger en ellende. André speelt nu nog oude liedjes uit de oorlog zoals *“We will meet again”* van Vera Lynn en *“Einer Nacht im Mai”* van Marika Rökk.

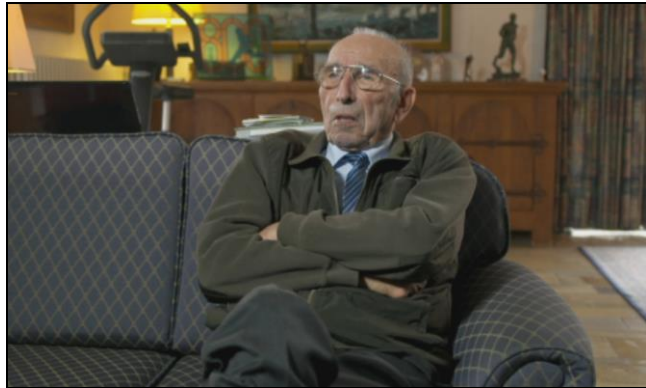
Tijdens de oorlog waren er heel strenge winters en op de bevroren Gete gingen ze dan op hun klompen ijsstoelrijden, kilometers ver.

Aan het einde van de oorlog kwamen de Amerikanen en daarna waren er een viertal Engelse soldaten ten huize Laporte gehuisvest. Die brachten speciale dingen mee zoals *corned beef*, Engelse Chesterfield sigaretten, *potatoes* in blik en muziek. Als dank voor het onderdak en moeders pannenkoeken kreeg de familie Laporte de parachute van de Engelsen. Van de stof van de parachute konden ze kleren maken.

De oorlog was een cruciale gebeurtenis in het jonge leven van André Laporte. Door bepaalde oorlogsindrukken begon hij te twijfelen aan veel dingen en aan de bereidheid van de mens om de medemens te helpen. Laporte schreef later de oorlog van zich af in een grote cantate, waarvoor hij in 1976 de Italiaprijs in Bologna kreeg.

André Laporte leidde later artistieke ensembles, werd een gevierd componist en werkte jarenlang bij de openbare omroep. Zijn hele verdere leven stond in het teken van de muziek.

Roger Moens

“In Erembodegem stond voor veel ramen een soort pancarte met in het half-Nederlands half-Duits: Hier wohnen brave Leute.”

Roger Moens (°1930) en zijn broer zaten op pensionaat in Sint-Lievens-Houtem toen Soeur Emilienne hen op 10 mei na de mis vertelde dat het oorlog was. Koffers pakken, iedereen mocht naar huis. Roger was toen 10 jaar. De brug over de Dender in Aalst waar hij en zijn broer over liepen om terug huiswaarts te keren, werd een paar uur later gebombardeerd door de Duitse Stuka's.

Na de capitulatie zag hij honderdduizenden vluchtelingen op de Gentse steenweg van Aalst naar Brussel. Mensen met karren, stootkarren met honden, kruiwagens waarop oude dames zaten, overvolle stoomtrams, waar mensen aan hingen en of op het dak zaten. “Het was ongelooflijk”, herinnert Roger Moens zich. *“In de straat hingen pancartes voor het raam: ‘Hier wohnen brave Leute’. Uit angst voor de Duitse soldaten.”*

Roger en zijn broer waren supporter van Eendracht Aalst en gingen altijd naar de thuiswedstrijden kijken, ook gedurende de oorlog. Op een dag was het voetbalterrein omsingeld door de Gestapo. Na de match moest iedereen één voor één naar buiten. Alle mannen van 16 tot 40 jaar werden verplicht tewerkgesteld. De Duitse soldaat vraagt *“Wie alt bist Du ?”* “Dreizehn”, waarop Moens een stamp kreeg. “Bei Mutter”, roept de Duitser.

Roger heeft zich altijd afgevraagd: *“Moens, wat zou er van u geworden zijn mocht er geen oorlog geweest zijn? Ik was commissaris-generaal van de gerechtelijke politie, ik was een topatleet, ik heb het wereldrecord verbeterd. Zou dat mogelijk geweest zijn zonder de oorlog, de ontberingen en de sterke wil die je hebt opgebouwd tijdens de oorlog?”*

Roger Moens studeerde na zijn sportieve carrière criminologie. Hij werd commissaris-generaal van de gerechtelijke politie. Hij was ook jarenlang sportcommentator bij de openbare omroep.

Bertha Reymen

‘Ik zag een beestentrein passeren en daar staken honderden armen uit en die schreeuwden om water. Later begreep ik pas dat dat een Jodentrein was. Dat is me altijd bijgebleven.’

Bertha Reymen (°1927) was 13 jaar toen de oorlog begon en één van de 6 kinderen van een alleenstaande moeder in Overpelt. Ze waren met vier meisjes en twee jongens en Bertha zat qua leeftijd ergens tussenin. Haar moeder hield een café open, waar ook haar oudste zus hielp. Het café lag vlak naast het station en het was er vaak erg druk. Veel Duitsers, vooral in het begin van de oorlog, maar ook veel smokkelaars en later Engelse soldaten.

De vier zussen Reymen vonden de Duitse Soldaten knap en gedisciplineerd en ze konden zo schoon zingen. Bertha's oudste zus werd zwaar ziek en overleed door een tekort aan medicijnen. Vanaf dan moest Bertha samen met haar moeder het café openhouden. Gelukkig betaalden de Duitsers altijd netjes hun pintje.

Bertha zag met eigen ogen een beestentrein die uren in de zon stilstond op het tweede spoor dat de Duitsers hadden aangelegd achter het café. Uit die beestentrein staken honderden armen en handen, die smeekten om water. Pas veel later begreep Bertha dat het een Jodentrein was.

Toch hadden ze ook veel lol met de smokkelaars in het café, die uit heel het land kwamen: van Antwerpen, Brussel en Luik. Er werd muziek gespeeld en gedanst in het café. Bertha's broer smokkelde kazen van wel 10 kilo en biggen die bruine zeep om de mond gesmeerd werd zodat ze geen lawaai maakten.

Daarna kwamen de Engelsen en later de Amerikanen en Canadezen met de bijbehorende Babylonische spraakverwarringen. Zoals toen een knappe Engelsman tegen Bertha zei: “You sweetheart”, en Bertha dacht dat hij vond dat ze hard zweette.

Bertha Reymen werkte na de oorlog als naaister in een textielfabriek. Ze kreeg twee kinderen. Zij is de groot tante van An Reymen van MNM.

Jozef Vandendriessche

"Honger knaagt, dag en nacht. Dat knaagt. Ge wordt wakker en ge voelt u onwel en ge hebt goesting om te eten maar ge kunt niet, want ge hebt niks."

11 jaar was Jozef (°1929) toen de Duitsers Roeselare binnenvielen. Dat kwam voor hem niet als een verrassing. Al jaren eerder hoorde Jozef op het kleine radiootje van zijn vader een vlamme toespraak van Hitler. Dat maakte een verpletterende indruk. De kleine Jozef was meteen overtuigd dat deze man een grote bedreiging vormde.

De komst van de Duitsers ging gepaard met een hevige bombardementen, waardoor het gezin Vandendriessche, ouders en acht kinderen, dagenlang in de kelder van de burens ingesloten zaten. Ze bleven ongedeerd maar het was het begin van lange, ellendige oorlogsjaren.

Vader Vandendriessche verloor zijn werk en genoeg eten vinden voor het hele gezin werd een moeilijke opdracht. Honger, ziekte en kou werden de norm, de kinderen moesten mee het gezin draaiende houden. Hun vader werd ingezet in de Duitse oorlogsindustrie maar raakte vermist in Frankrijk.

Gelukkig kon de familie rekenen op vrijgevege burgers, die al eens een zak kolen kwamen afzetten, maar eten stelen, en ook andermans keukenafval oppeuzelen, was dagelijkse kost. Jozef had lang na de bevrijding nog voortdurend buikloop, en het duurde jaren eer zijn groeiachterstand was ingehaald, maar de morele letsels sleten veel moeilijker. Ook nu nog kan Jozef geen korst brood zien verloren gaan.

Jozef Vandendriessche had een hoge functie in de bankwereld. Hij zet zich al zijn hele leven in voor de minderbedeelden.

Louis Van Nylen

“Voor mij is oorlog: angst, kou en honger”.

Louis (°1929) was 11 jaar toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Hij woonde met zijn vader, die kleermaker was, in Duffel. Om vijf uur 's morgens kwam zijn vader zeggen dat het oorlog was en de kleine Louis was blij. Waarom? Hij had net daarvoor enkele avontuurlijke oorlogsfilms gezien in Cinema Plaza en vond het heerlijk dat er nu wat te beleven zou zijn. Maar al snel ondervond hij dat fictie en realiteit niet hetzelfde zijn.

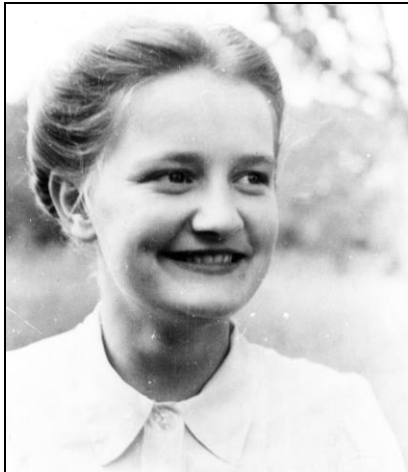
In 1941 stond een grote Duitser voor de deur, Fritz Lichtenberg, die op bevel van de Duitsers bij hen ingekwartierd werd. In het begin was er wat angst en wantrouwen maar Louis en Fritz werden na een tijdje goeie maatjes die samen schaak speelden. Louis was een echte straatjongen die samen met andere kinderen al wat eetbaar was, ging plukken. 'Fruitenieren' noemden ze dat en van gewetensproblemen hadden ze geen last.

Maar oorlog was niet alleen honger. Om het een beetje warm te hebben tijdens de koude winters stookte vader Van Nylen zelfs een antieke kast op.

De bevrijding was één grote chaos. In Duffel werden mensen zoals overal in het land opgepakt en huizen van de 'zwarten' vernield. Louis heeft dat gezien en heeft er even aan mee gedaan. Tot zijn vader hem een oorvijs gaf en zei: *“Niet mee doen met dat gepeupel!”*. Hoewel hij drie vriendjes verloren heeft in de oorlog, is hij er toch sterker uitgekomen.

Louis Van Nylen werkte later als onderwijzer in het Buitengewoon Onderwijs. Hij is vader van drie zonen en amateur-schaker.

Leona Vindevogel

“Wij hadden op de duur angst van op straat te lopen”.

Leona (°1929) was 11 jaar toen de oorlog uitbrak. Haar vader Leo was volksvertegenwoordiger voor de Katholieke Partij en werd in het begin van de oorlog burgemeester van Ronse. Het gezin telde negen kinderen die al vroeg ondervonden wat het was om een vader te hebben die aan politiek deed.

Er was een permanente angst voor wat er kon gebeuren. Niet ten onrechte. De familie kreeg dreigbrieven en op een nacht werd er een bomaanslag op het ouderlijk huis gepleegd, waarbij de kinderen Vindevogel ternauwernood aan de dood ontsnapt. *“Heel het huis viel ineem in het midden. En we zagen niet meer waar we konden lopen. En we weenden toen zo geweldig dat ze zeiden: aan de andere kant van Ronse hebben we u horen wenen”*, vertelt Leona.

Wanneer er ook nog eens een aanslag gepleegd werd op het leven van Leo Vindevogel, nam de onrust en angst alleen maar toe en kregen de kinderen politiebewaking als ze naar het school gingen. Omdat het niet meer veilig was toen de bevrijding in zicht kwam, stuurde vader Leo Vindevogel zijn familie naar Duitsland.

De familie nam één van de laatste goederentreinen om uiteindelijk in het noorden van Duitsland terecht te komen. Al snel werd duidelijk dat het gezin niet samen kon blijven. Leona moest op haar eentje vertrekken en na een lange vermoeiende treinreis kwam ze doodmoe aan in Stuttgart. Daar werd ze opgevangen door een gezin uit een naburig dorpje. Ze was er gelukkig tot ze via een brief te weten kwam dat haar vader op 25 september 1945 in België was geëxecuteerd wegens collaboratie.

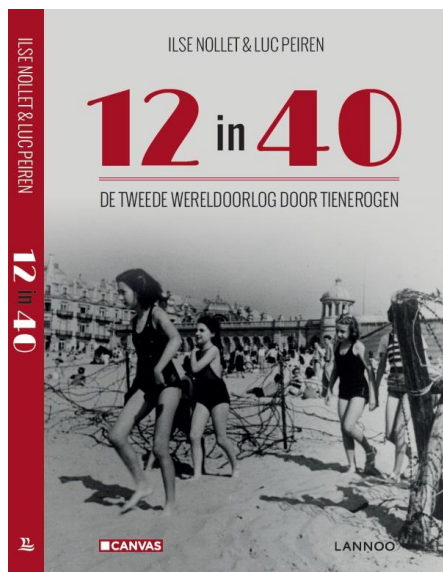
Pas in 1947 kwam Leona terug naar België en probeerde ze in Gent samen met haar familie, in armoedige omstandigheden, opnieuw een leven op te bouwen.

Leona neemt haar vader niets kwalijk en denkt dat hij altijd recht in zijn schoenen heeft gestaan.

Leona Vindevogel keerde nooit meer terug naar haar geboortestad Ronse. Ze ijvert haar leven lang voor een herziening van het proces van haar vader.

12 IN 40 - HET BOEK

De Tweede Wereldoorlog door tienerogen

Het boek *12 in 40* is een bijzonder rijk gestoffeerde aanvulling bij de gelijknamige televisiereeks. Naast nieuwe getuigen die niet in de Canvas-documentaire zitten - zoals zangeres Jo Leemans - zijn er verhelderende historische kaderstukjes om de mozaïekvertelling van beklievende anekdotes maximaal te verrijken.

Daarnaast maakte fotograaf Wouter Rawoens prachtige portretten van de kranige getuigen.

Alle grote en kleine thema's van het leven tijdens de oorlog passeren de revue, van de relaties met de bezetter en de strijd om dagelijks brood tot razzia's tegen Joden en de gewaagde daden van het verzet.

Het resultaat is een wervelend relaas van een cruciaal stuk geschiedenis, verteld op de manier zoals de laatste generatie getuigen het allemaal beleefd heeft.

Fee Bloch

'Mijn moeder was uit de vrachtwagen gesprongen en wou huilend naar huis teruglopen om mij te knuffelen en bij mij te blijven. Dat hebben de Duitsers natuurlijk niet toegelaten. Ze hebben haar op de grond gegooid, alsof ze een wild beest was, met de revolver tegen haar. Twee soldaten hebben haar opgepakt en in de vrachtwagen gegooid. Dat is een beeld dat ik niet meer kan loslaten.'

André Laporte

'Ik herinner me dat ik eens op de Grote Markt in Tienen een show van het Duitse leger heb meegemaakt en dat was indrukwekkend. Niet alleen vanwege de muziek, maar ook wegens de grote discipline die daaruit bleek. En daar hadden wij natuurlijk ook bewondering voor.'

Bertha Reymen

'Mijn broer Theo, die was toen zestien, zeventien jaar, smokkelde heel veel. Hij stak 's nachts de grens over naar Holland. Ik ben ook mee geweest. Mijn broer ging biggen halen in Holland. Ze stopten dan één vooraan en één achteraan in zo'n zak. De boeren smeerden de monden van de biggen vol bruine zeep. Dan "lekken" ze alleen maar en krijsen ze niet.'

ISBN 978 94 014 2335 9

€ 24,99 - 280 pagina's én een fotokatern van 32 pagina's - hardcover

Het boek *12 in 40. De Tweede Wereldoorlog door tienerogen* werd geschreven door Ilse Nollet (die ook aan de televisiereeks meewerkte) en Luc Peiren, en is een uitgave van Lannoo in samenwerking met Canvas en VRT Line Extensions.

Meer info:

Stefanie De Craemer, Pers & Communicatie Lannoo
 Uitgeverij Lannoo | Kasteelstraat 97 B-8700 Tielt |
 tel: 32 (0)51 42 42 75 | fax: 32 (0)51 40 11 52
 stefanie.decraemer@lannoo.be | www.lannoo.com

MEER INFORMATIE

Tine Plasmans, perscoördinator Canvas - tel. 02 741 38 85 - tine.plasmans@vrt.be

INTERVIEWS

interviews@vrt.be

PERSPORTAAL

Persfoto's en -teksten zijn beschikbaar op het [Persportaal](http://pers.vrt.be) van VRT Communicatie: <http://pers.vrt.be>
Geert Van Hoeymissen - Fotoredacteur Canvas - 02 741 35 59 - geert.vanhoeymissen@vrt.be

[Pressroom Canvas](#)